

utěšenosti našich kulturních poměrů, že pro nedostatek finančních prostředků nemohl Machotka materiál pracně nashromážděný dosud statisticky zpracovat. O tom, že i při své neúplnosti zůstává tato část Machotkovy práce cennou praktickou pomůckou pro příští analogické výzkumy, svědčí nejlépe metodický zmatek, na který autor ukazuje při kritice dvou statistických dotazníků, amerického Grovesova a českého dotazníku pro sociologický výzkum venkova. Stručnější analýsa metody individuální a „klinické“, zejména tak důležitého interviewu, a problematického experimentu, zakončují Machotkovu knihu. Za metodicky velmi cenné pokládáme autorovo časté zdůrazňování opatrného postupu při kladení otázek, jimiž chceme některou sociální skutečnost zjišťovat dotazováním zúčastněného. Zde jest často nutno voliti cestu nepřímého zkoumání, ptáti se vědomě na něco jiného, než co se chceme dozvědět, abychom se dozvěděli nepřímo o oné sociální skutečnosti a nikoliv snad o názoru dotazovaného na ni. Autor si je jasně vědom rozdílu mezi sociální skutečností a názorem lidí na tuto skutečnost a zejména na její příčiny. Na př. při rozvodech si lidé často vykládají příčiny vlastního manželského rozvratu jinak, než ve skutečnosti jsou. Machotka dobře zdůrazňuje působení oněch společenských sil na každého z nás, jež si sami neuvědomujeme, nebo si je uvědomujeme špatně, stejně jako nemoc vlastního těla poznáváme zpravidla teprve z jejích symptomů.

S Machotkovou knihou nebudou pravděpodobně spokojeni jednak ti, kdož na sociologii kladou nevědecký požadavek mravního hodnocení, jednak lidé, kteří touží po snadném a rychlém poučení z dvacetistránkových brožurek. Moralistům není pomoci. Těm ostatním je třeba říci, že i nepatrný krok na cestách vědeckého poznání se neobejde bez obtíží a námahy. Svým vřaděním vlastní práce do rámce mezinárodního sociologického badání, novostí názíracích hledisk a pracovních metod, jasnou logičností výkladu a vědomím převratnosti dnešního sociálního dění, znamená Machotkova kniha trvale hodnotný přínos pro sociologickou literaturu. J. M.

C. MALAPARTE: STÁTNÍ PŘEVRAHY, JAK SE DĚLAJÍ A JAK SE JIM ZABRAŇUJE. (Přel. M. Hlávka, Praha, Orbis, 1933. Politická knih., řada I. kn. XXVIII, cena 20.— Kč, str. 157.)

Malapartova knížka „o technice státních převratů“ (český titul je širší a tím příliš mnoho slibuje) patří nejen svým námětem, nýbrž i způsobem zpracování k politickým aktualitám. Autorovou nespornou zásluhou je, že si všímá právě technické stránky složitějšího sociálního jevu, který nazýváme moderní revoluce. Ukazuje velmi názorně na význam technické aparatury státu v současné době a tím i na novou tvářnost revoluční problematiky. Je zřejmě politickým praktikem, který se neodvažuje do složitějších theoretických úvah. To dodává sice jeho knize mnoho na aktuálnosti a sugestivité podložené fakty, zároveň však může vésti k falešným závěrům jednak autora samého, jednak theoreticky neškoleného čtenáře. Jedinou theoretickou thesí, kterou lze spíše vykonstruovat, než vyčíst z Malapartovy knížky, jest poznání Trockého, „že ve vzpouře lze spoléhat toliko na vybranou menšinu“, neboť „klíč od státu není byrokratická a politická organizace státní, nýbrž technická organizace, to jest, elektrárny, železnice, telefony, telegrafy, mosty, plynárny a vodovody...“ Tuto thesi o technické povaze moderního státního aparátu a o technických prostředcích revolučních převratů dokazuje Malaparte v stručných, obsažných kapitolkách na listopadové revoluci bolševické a nezdařeném druhém pokusu Trockého o převrat, na polském převratu Pilsudského, neúspěchu

Kappově v Německu, na italské revoluci fašistické a na neúspěších Hitlerových (kniha je psána v roce 1931). Aniž bychom se pouštěli do obsáhlejší diskuse s autorem, můžeme mu dáti za pravdu, pokud ukazuje na nemožnost jednoduché revoluce lidových mas, která by se podobala na př. revoluci francouzské. Stejně tak lze plně souhlasit s tím, co autor říká o nedostatečnosti starých policejních method, používaných bránci se vládou proti moderní revoluci. Souhlasili bychom také s tím, že více než na obrovských masách špatně organisovaných, záleží v moderní revoluci na disciplinovaných tlupách, technicky školených a slepě oddaných revolucionářů. Zde však bychom se asi již s autorem nemohli shodnout v otázce početnosti těchto tlup, neboť Malapartův odhad by byl příliš malý. Malaparte dobře postřehl, jak mnoho závisí pravidelné fungování státního stroje na zabezpečení technické služby. Praktický tento postřeh plně využili zejména italští fašisté, kteří se ještě před státním převratem postarali o zabezpečení právě oněch nervových center státu pomocí svých lidí. Po této technické stránce zajisté dobře vystihl jak obtíže moderního státu, tak i problémy moderní revoluce.

Správný postřeh o technice státu nevyrovnal však autor porozuměním všemu tomu, co vyplývá z masové povahy dnešního státu a revoluce. Malaparte byl příliš zaujat svou technickou thesí a příliš málo sociologicky orientován, než aby mu bylo zcela jasno, že stát není jen technický aparát a že revoluce není jen věcí vhodné taktiky. Nesmírný význam masových politických ideologií pro stát vůbec a pro státní převraty obzvláště, zůstal zcela mimo Malapartovo poznání. Malaparte nepostřehl, že chybou konservativních obránců státu nebyla jen taktika policejních method proti pokusům o převrat, nýbrž také jejich ideologická prázdnota, že policejní methody jsou nedostatečné nejen svou technikou, nýbrž i svým věcným obsahem. Kdyby měl problém revoluce obsáhnout v celé jeho šíři jako problém sociologický, musel by vyjít z poznání závislosti moderního státu na obrovských masách lidí. Musel by si položit otázku, proč právě politická strana jakožto organisovaná skupina hraje tak velkou roli v dnešních státních převratech. Tu by pak viděl, jak mnoho záleží na pomalém a systematickém šíření přímočarých, masám přístupných, ideologií, které rozleptávají platný státní řád a připravují revoluční převrat. V Evropě se ani dnes nestávají lidé revolucionáři z nějaké pouze citové, bezmyšlenkovité touhy po boji, nýbrž proto, že přijali určitý revoluční program, určitou ideologii, o jejíž vítězství chtějí bojovat. Právě ony rozhodující tlupy, oddané na smrt myšlenke revoluce, musí být oduševněny revoluční ideologií, aby se daly strhnout k onomu vytrvalému fanatismu, který se od nich v revoluci požaduje. A ovšem, tyto revoluční tlupy nemohou být zcela osamoceny, ideologie musí zapustit kořeny v daleko širších lidových masách, které se třeba aktivně boje neúčastní, ale již svou pasivní resistencí mohou velmi mnoho přispět k vítězství revoluce. Malapartova these, jakoby při moderní revoluci vůbec nezáleželo na sociálních podmínkách, ve kterých se má revoluce provést, jest proto zajisté zcela pochybená. Zejména tam, kde autor odhaduje možnosti revolucí v letech 1919 a 1920 (na str. 82), jsou jeho generalisace nesmírně upřílišené. Nelze zajisté přisvědčit, praví-li, „že skoro ve všech evropských zemích měli moc sami takoví Kerenští“ ani, že „Trockého novota v revoluční taktice byla naprostá nezávislost na všeobecné situaci země“. Snad právě na nezdařeném pokusu Trockého o převrat proti Stalinovi a Politbyru by se dalo ukázat na nedostatečnost pouhého technického pojetí revoluce. Poměrně nejlépe analysoval autor italský fašistický převrat. Zde však při výkladu o obtížích boje s dělnickými syndikáty opustil na chvíli své výlučně technické pojetí revoluce. Bylo by příliš snadné do-

kazovati neúplnost Malapartova pojetí revoluce na jeho podceňování Hitlera a Hackenkreuzlerů. Krátká doba, která uplynula od napsání kapitoly o „nepodařeném diktátoru“ ukázala, že se zde Malaparte mylil stejně jako všichni, jimž se Hitlerovo vyčkávání a nerozhodnost zdály koncem hackenkreuzlerského nebezpečí. Právě na tomto místě je jasně vidět, jak autorovi chybí porozumění pro vnitřní politické síly, jak stále neupouští ze svého jednostranně technického názoru na revoluci a stát. Jinak by již tehdy (1931) nesměla v této kapitole chybět úvaha o konservativních silách německého nacionalismu (Papen) a o jejich možném spojení s Hitlerem.

I přes tyto nedostatky je však kniha Malapartova velmi poučnou pro každého, kdo chce porozumět technické stránce problému moderní revoluce. Její sloh je snad až příliš živý, takže místy zabíhá do prázdné frázovitosti, zejména tam, kde autor příliš odvážně srovnává s antikou (katilinci) či s Napoleonem. V stručné předmluvě Ing. Vodseďálka se právem konstatuje závažnost současné situace a potřeba revidovati liberalistické a demokratické teorie. Bylo by však také vhodné, kdyby překladatel informoval stručně čtenáře o osobnosti Malapartově.

J. M.

GOUET (YVON): QU'EST-CE QUE LE RÉGIME PARLEMENTAIRE?
Paris, Giard 1932. 51 str.

K studiu o povaze parlamentního režimu přivedly autora některé nové evropské ústavy, které jednak přejaly zřízení parlamentních ústav západní Evropy, jednak zavedly nová zřízení v těchto ústavách neznámá. Jsou to buď zřízení t. zv. „přímé vlády“, jako referendum a lidová iniciativa, ale jsou to i zřízení, která se tak odchyľují od dosavadních parlamentních zvyklostí (jmenování kabinetu parlamentem), že někteří pochybovali, jsou-li tyto ústavy čistě parlamentní. Proto chce autor ujasnit pojem parlamentního režimu.

Parlamentní režim je soustavou zastupitelskou. Podle rozdělení moci jsou tři druhy těchto soustav. V první je soustředěna všechna moc v jediném shromáždění. Takovým shromážděním byl Konvent francouzské revoluce, který měl nejen zákonodárnou moc, nýbrž i moc výkonnou (svěřenou výboru Konventu). Podobně francouzské Národní shromáždění 1848 a 1871 a turecké Shromáždění v Ankaře. — V druhé soustavě je přísné rozdělení moci, jichž držitelé jsou ve svém oboru svrchovanými pány. Příkladem jsou: francouzské ústavy z 3. srpna 1791 a 4. listopadu 1848, americká ústava Philadelphská z r. 1787. Vede-li soustředění moci v jedné ruce k despotismu, má i přísné rozdělení moci nevýhody. Tak na př. dojde-li ve Spojených státech ke konfliktu mezi prezidentem a Kongresem, má to mnohem vážnější důsledky než na př. ve Francii, kde není hlava státu dotčena parlamentním hlasováním. Pro spor o ratifikaci Versailleského míru se ve Spojených státech zastavila na rok vládní činnost. — Uprostřed mezi těmito dvěma krajními soustavami je klasický parlamentní režim, jehož hlava státu má výkonnou moc, je neodpovědná a tedy bez rozhodné politické moci. Ústavní výsady hlavy státu provádí kabinet ministrů, jmenovaných hlavou státu a odpovědných parlamentu.

Zde přichází autor k otázce, zda tento parlamentní režim je monistický či dualistický, t. j. zda jsou zde skutečně zákonodárná a výkonná moc odděleny. Monisté (Carré de Malberg) tvrdí, že parlament vykonává nepřímou i výkonnou moc prostřednictvím ministrů, jež více méně otevřeně označil k jmenování a kteří jsou na něm závislí. Monisté vidí v ministrech jen delegáty parlamentu, kteří „provádějí“ zákon. G. namítá, že ministři konají více než pouhé provádění zákonů a že tím, že mají možnost rozpustiti